

REPUBLIKA SLOVENIJA
**MINISTRSTVO ZA DELO, DRUŽINO,
SOCIALNE ZADEVE IN ENAKE MOŽNOSTI**

Štukljeva cesta 44, 1000 Ljubljana

T: 01 369 77 00

F: 01 369 78 32

E: gp.mddsz@gov.si www.mddsz.gov.si

Številka: 141-3/2022/45
Ljubljana, 17. 6. 2022
GENERALNI SEKRETARIAT VLADE REPUBLIKE SLOVENIJE Gp.gs@gov.si
ZADEVA: Poročilo o uresničevanju Akcijskega programa za invalide 2014 – 2021 v letu 2021 – predlog za obravnavo
1. Predlog sklepov vlade:
Na podlagi četrtega odstavka 27. člena Zakona o izenačevanju možnosti invalidov (Uradni list RS, št. 94/10, 50/14 in 32/17) je Vlada Republike Slovenije na . . . seji dne . . . sprejela naslednji
SKLEP:
Vlada Republike Slovenije je sprejela Poročilo o uresničevanju Akcijskega programa za invalide 2014 – 2021 v letu 2021.
Barbara Kolenko Helbl generalna sekretarka
Prejmejo:
<ul style="list-style-type: none">
– Ministrstvo za finance, Župančičeva 3, Ljubljana,
– Ministrstvo za notranje zadeve, Štefanova 2, Ljubljana,
– Ministrstvo za javno upravo, Tržaška 21, Ljubljana
– Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport, Masarykova 16, Ljubljana,
– Ministrstvo za zdravje, Štefanova 5, Ljubljana,
– Ministrstvo za kulturo, Maistrova ulica 10, Ljubljana,
– Ministrstvo za infrastrukturo, Langusova 4, Ljubljana,
– Ministrstvo za okolje in prostor, Dunajska 47, Ljubljana,
– Ministrstvo za zunanje zadeve, Prešernova cesta 25, Ljubljana,
– Ministrstvo za pravosodje, Župančičeva 3, Ljubljana,
– Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo, Kotnikova 5, Ljubljana,
– Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, Štukljeva cesta 44, Ljubljana in
– Služba Vlade RS za zakonodajo, Mestni trg 4, Ljubljana
2. Predlog za obravnavo predloga zakona po nujnem ali skrajšanem postopku v državnem zboru z obrazložitvijo razlogov:
/
3.a Osebe, odgovorne za strokovno pripravo in usklajenost gradiva:
Saša Mlakar, sekretarka, Direktorat za invalide
3.b Zunanji strokovnjaki, ki so sodelovali pri pripravi dela ali celotnega gradiva:
/
4. Predstavniki vlade, ki bodo sodelovali pri delu državnega zbora:
/
5. Kratek povzetek gradiva:

Vlada RS je na podlagi 27. člena Zakona o izenačevanju možnosti sprejela drugi Akcijski program za invalide 2014 – 2021. Ministrica za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti pa je izdala Sklep o imenovanju in nalogah Komisije za spremljanje Akcijskega programa za invalide 2014 – 2021 (v nadaljnjem besedilu: komisija). Komisijo sestavljajo predstavniki resornih ministrstev, strokovnih organizacij, Nacionalnega sveta invalidskih organizacij Slovenije (v nadaljnjem besedilu: NSIOS), drugih invalidskih organizacij izven NSIOS in Zveza društev upokojencev Slovenije. Naloga komisije je, da vsako leto predloži Vladi RS poročilo o izvajanju Akcijskega programa za preteklo leto. Komisija je kot vsako leto pripravila poročilo za leto 2021

6. Presoja posledic za:

a)	javnofinančna sredstva nad 40.000 EUR v tekočem in naslednjih treh letih	NE
b)	usklajenost slovenskega pravnega reda s pravnim redom Evropske unije	NE
c)	administrativne posledice	NE
č)	gospodarstvo, zlasti mala in srednja podjetja ter konkurenčnost podjetij	NE
d)	okolje, vključno s prostorskimi in varstvenimi vidiki	NE
e)	socialno področje	NE
f)	dokumente razvojnega načrtovanja: <ul style="list-style-type: none"> – nacionalne dokumente razvojnega načrtovanja – razvojne politike na ravni programov po strukturi razvojne klasifikacije programskega proračuna – razvojne dokumente Evropske unije in mednarodnih organizacij 	NE

7.a Predstavitev ocene finančnih posledic nad 40.000 EUR:

/

I. Ocena finančnih posledic, ki niso načrtovane v sprejetem proračunu				
	Tekoče leto (t)	t + 1	t + 2	t + 3
Predvideno povečanje (+) ali zmanjšanje (–) prihodkov državnega proračuna				
Predvideno povečanje (+) ali zmanjšanje (–) prihodkov občinskih proračunov				
Predvideno povečanje (+) ali zmanjšanje (–) odhodkov državnega proračuna				
Predvideno povečanje (+) ali zmanjšanje (–) odhodkov občinskih proračunov				
Predvideno povečanje (+) ali zmanjšanje (–) obveznosti za druga javnofinančna sredstva				
II. Finančne posledice za državni proračun				
II.a Pravice porabe za izvedbo predlaganih rešitev so zagotovljene:				
Ime proračunskega uporabnika	Šifra in naziv ukrepa, projekta	Šifra in naziv proračunske postavke	Znesek za tekoče leto (t)	Znesek za t + 1
SKUPAJ				
II.b Manjkajoče pravice porabe bodo zagotovljene s prerazporeditvijo:				
Ime proračunskega uporabnika	Šifra in naziv ukrepa, projekta	Šifra in naziv proračunske postavke	Znesek za tekoče leto (t)	Znesek za t + 1
SKUPAJ				
II.c Načrtovana nadomestitev zmanjšanih prihodkov in povečanih odhodkov proračuna:				
Novi prihodki		Znesek za tekoče leto (t)	Znesek za t + 1	
SKUPAJ				
OBRAZLOŽITEV:				
I. Ocena finančnih posledic, ki niso načrtovane v sprejetem proračunu				
<p>Program ima naravo priporočil na ravni programskih smernic, ki se lahko realizirala skozi ustrezne programe in finančna sredstva pristojnih ministrstev. Ministrstva se sama odločajo o vključitvi ukrepov v svojo zakonodajo in jih tudi ustrezno predvidijo v svojih finančnih načrtih za posamezno proračunsko leto.</p>				

II. Finančne posledice za državni proračun / II.a Pravice porabe za izvedbo predlaganih rešitev so zagotovljene: / II.b Manjkajoče pravice porabe bodo zagotovljene s prerazporeditvijo: / II.c Načrtovana nadomestitev zmanjšanih prihodkov in povečanih odhodkov proračuna: /	
7.b Predstavitev ocene finančnih posledic pod 40.000 EUR: Gradivo nima finančnih posledic.	
8. Predstavitev sodelovanja z združenji občin:	
Vsebina predloženega gradiva (predpisa) vpliva na: <ul style="list-style-type: none"> - pristojnosti občin, - delovanje občin, - financiranje občin. 	NE
Gradivo (predpis) je bilo poslano v mnenje: <ul style="list-style-type: none"> - Skupnosti občin Slovenije SOS: NE - Združenju občin Slovenije ZOS: NE - Združenju mestnih občin Slovenije ZMOS: NE Predlogi in pripombe združenj so bili upoštevani: <ul style="list-style-type: none"> - v celoti, - večinoma, - delno, - niso bili upoštevani. Bistveni predlogi in pripombe, ki niso bili upoštevani.	
9. Predstavitev sodelovanja javnosti:	
Gradivo je bilo predhodno objavljeno na spletni strani predlagatelja:	NE
Gradivo je bilo poslano v pregled nevladnim organizacijam in predstavnikom strokovne javnosti: <ul style="list-style-type: none"> - Statistični Urad Republike Slovenije, gp.surs@gov.si, - Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije, informacije@zpiz.si, - Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije, oelj@zzzs.si, - Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje, info@ess.gov.si, - Univerzitetni rehabilitacijski inštitut Republike Slovenije - Soča, info@ir-rs.si, - Inštitut Republike Slovenije za socialno varstvo, irssv@siol.net, - Nacionalni inštitut za javno zdravje, info@nijz.si, - Skupnost organizacij za usposabljanje oseb s posebnimi potrebami, sous@siol.net, - Nacionalni svet invalidskih organizacij Slovenije, info@nsios.si, - Zveza društev za cerebralno paralizo Slovenije »Sonček, zveza@soncek.org, - YHD – Društvo za teorijo in kulturo hendikepa, yhd-drustvo@yhd-drustvo.si, - Zveza društev upokojencev Slovenije, zdus@siol.net. 	
10. Pri pripravi gradiva so bile upoštevane zahteve iz Resolucije o normativni dejavnosti:	NE
11. Gradivo je uvrščeno v delovni program vlade:	NE

Luka Mesec
MINISTER

Priloge:

- obrazložitev,
- predlog sklepa,
- Poročilo o uresničevanju Akcijskega programa za invalide 2014 – 2021 v letu 2021

Na podlagi četrtega odstavka 27. člena Zakona o izenačevanju možnosti invalidov (Uradni list RS, št. 94/10, 50/14 in 32/17) je Vlada Republike Slovenije na . . . seji dne . . . sprejela naslednji

SKLEP:

Vlada Republike Slovenije je sprejela Poročilo o uresničevanju Akcijskega programa za invalide 2014 – 2021 v letu 2021.

Barbara Kolenko Helbl
generalna sekretarka

Prejmejo:

- Ministrstvo za finance, Župančičeva 3, Ljubljana,
- Ministrstvo za notranje zadeve, Štefanova 2, Ljubljana,
- Ministrstvo za javno upravo, Tržaška 21, Ljubljana
- Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport, Masarykova 16, Ljubljana,
- Ministrstvo za zdravje, Štefanova 5, Ljubljana,
- Ministrstvo za kulturo, Maistrova ulica 10, Ljubljana,
- Ministrstvo za infrastrukturo, Langusova 4, Ljubljana,
- Ministrstvo za okolje in prostor, Dunajska 47, Ljubljana,
- Ministrstvo za zunanje zadeve, Prešernova cesta 25, Ljubljana,
- Ministrstvo za pravosodje, Župančičeva 3, Ljubljana,
- Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo, Kotnikova 5, Ljubljana,
- Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, Štukljeva cesta 44, Ljubljana in
- Služba Vlade RS za zakonodajo, Mestni trg 4, Ljubljana.

OBRAZLOŽITEV

Vlada Republike Slovenije (v nadaljevanju Vlada RS) je na 40. redni seji dne 9. januarja 2014 sprejela Akcijski program za invalide 2014 – 2021 (v nadaljnjem besedilu: API). Ministrica za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti je dne 23.4.2014, izdala Sklep o imenovanju in nalogah komisije za spremljanje Akcijskega programa za invalide 2014 – 2021, št. 141-1/2013/67, ki jo sestavljajo predstavniki resornih ministrstev, strokovnih organizacij in Nacionalnega sveta invalidskih organizacij Slovenije, drugih invalidskih organizacij in Zveze društev upokojencev Slovenije.

Poročilo o uresničevanju API 2014–2021 v letu 2021 je predvsem namenjeno pregledu novosti in kontinuiranih dejavnosti za invalide ter zrcali stanje invalidskega varstva v Republiki Sloveniji. Zaradi nemerljive narave ukrepov, izvedenih za doseganje posameznih ciljev, je težko oceniti, koliko je posamezni cilj uresničen.

Namen API je spodbujati, varovati in zagotavljati polnopravno in enakovredno uživanje človekovih pravic invalidov in spodbujati spoštovanje njihovega dostojanstva. Program obsega 13 temeljnih ciljev in 91 ukrepov, ki celovito urejajo vsa področja življenja invalidov in se nanašajo na obdobje 2014–2021.

Cilji API 2014 - 2021:

1. CILJ: ozaveščanje in informiranje
2. CILJ: bivanje in vključevanje
3. CILJ: dostopnost
4. CILJ: vzgoja in izobraževanje
5. CILJ: delo in zaposlovanje
6. CILJ: finančno-socialna varnost
7. CILJ: zdravje in zdravstveno varstvo
8. CILJ: kulturno udejstvovanje
9. CILJ: šport in prostočasne dejavnosti
10. CILJ: versko in duhovno življenje
11. CILJ: samoorganiziranje invalidov
12. CILJ: nasilje in diskriminacija
13. CILJ: staranje z invalidnostjo.

1. CILJ: OZAVEŠČANJE IN INFORMIRANJE

Opis cilja

Z ozaveščanjem in informiranjem širše in strokovne javnosti je treba zagotoviti dojetje invalidov kot enakovrednih in enakopravnih članov družbe.

Uresničevanje prvega cilja

V letu 2020 so se nadaljevala različna izobraževanja strokovnih delavcev na področju pravosodja, ki so vključevala tudi posebnosti oziroma specifikke oseb z različnimi vrstami invalidnosti, z namenom, da se vsem zaposlenim v pravosodnih organih približa situacije, s katerimi se posamezniki s posebnimi potrebami soočajo v pravosodnih postopkih. V letu 2020 so bile v program izobraževanj vključene tudi vsebine, ki se nanašajo na osebe z demenco. Poročevalci navajajo tudi druge aktivnosti izobraževanj in ozaveščanja različnih tematik, povezanih z invalidnostjo, kot so izobraževanja prostovoljcev, okrogle mize, izdajanje glasil, priročnikov in drugih gradiv, predstavitve za strokovno javnost itn. Potekali so tudi XX. dnevi poklicne in zaposlitvene rehabilitacije (REHA dnevi). Nekatere vsebine so bile pripravljene tudi za invalide, in sicer na način, da so jim lažje dostopne, s čimer se zasleduje tudi cilj izobraževanja oziroma ozaveščanja samih invalidov. Poročevalci so poročali tudi o dogodkih, ki so jih organizirali oziroma se jih udeležili. V letih 2020 in 2021 so bila predvidena izobraževanja v živo večinoma

odpovedana, izobraževanja, ki so bila vsebinsko in metodološko ustrezna za izvedbo na daljavo, pa izvedena na daljavo prek avdio-video konference in ob upoštevanju vseh zaščitnih ukrepov za preprečevanje širjenja virusa COVID-19.

Izvajali so se kulturni projekti za razširjanje programskih vsebin, namenjenih senzorno oviranim v njim prilagojenih tehnikah, ter za razvoj tehnične infrastrukture, namenjene senzorno oviranim. Tudi v letu 2020 se je odvijal Kulturni bazar, ki je bil namenjen osveščanju širše javnosti s problematiko dostopnosti kulturnih vsebin invalidom.

Čas epidemije je še izdatneje opozoril na težavo nedostopnosti informacij in komunikacij. Zato so z namenom večje stopnje ozaveščenosti v širši in strokovni javnosti potekale aktivnosti opozarjanja odločevalcev in drugih deležnikov, na specifične potrebe oseb z različnimi vrstami invalidnosti. Izvedene so bile izboljšave kot npr. predlog postavitve Mobilne cepilne enote za cepilne enote za cepljenje invalidov.

2. CILJ: BIVANJE IN VKLJUČEVANJE

Opis cilja

Invalidom je treba omogočiti samostojno izbiro načina življenja, kje, s kom in kako bodo živeli, ter pri tem zagotoviti tako ureditev bivalnega okolja, da bo dostopno vsem ter prilagojeno potrebam invalidov in njihovim družinam ne glede na to, ali se odločijo za samostojno bivanje v stanovanjskem objektu ali institucionalno bivanje. V ta namen je prestrukturiranje bivalnih površin velikokrat ključnega pomena.

Zagotoviti je treba tudi programe in izobraževanje o partnerstvu, spolnosti in družini za invalide, pa tudi tiste, ki z njimi sobivajo ali so z njimi v stiku.

Za samostojno življenje je nujno zagotoviti tudi storitve osebne pomoči in osebne asistence.

Invalidi ne smejo biti izpostavljeni samovoljnemu ali nezakonitemu vmešavanju drugih v svojo zasebnost, družino, dom, korespondenco ali druge vrste komuniciranja.

Uresničevanje drugega cilja

V letu 2021 je bil sprejet Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o osebni asistenci (Uradni list RS, št. 172/21; ZOA-B) ki Inštitutu Republike Slovenije za socialno varstvo (IRSSV) nalaga nove naloge.

30. 6. 2022 bo stopil v veljavo Pravilnik o storitvah socialnega vključevanja invalidov, ki bo podrobneje urejal nabor storitev socialnega vključevanja iz III. poglavja Zakon o socialnem vključevanju invalidov (Uradni list RS, št. 30/18, 196/21 – ZDOsk in 206/21 – ZDUPŠOP; ZSVI).

Do konca marca tega leta je potekal Pilotni projekt »S teboj lahko... - razvoj in preizkušanje storitev socialnega vključevanja invalidov«. Namen projekta, je bil razvoj storitev socialnega vključevanja invalidov, pilotno preizkušanje storitev socialnega vključevanja invalidov in oblikovanje trajnostnega podpornega okolja (mreže izvajalcev storitev) za opolnomočen vstop invalidov po Zakonu o socialnem vključevanju invalidov v družbo in ohranitev njihovega čim daljšega bivanja v domačem okolju.

S strani MDDSZje bilo v letu 2021 skupaj financiranih 11. socialnovarstvenih programov, namenjenih invalidom, na podlagi javnih razpisov za sofinanciranje socialnovarstvenih programov, namenjenih invalidom, v skupni vrednosti cca. 327.000 EUR.

V letu 2021 sta se nadaljevala pilotna projekta preobrazbe zavodov Dom na Krasu in CUDV – Center za usposabljanje, delo in varstvo Črna na Koroškem, ki izvajata preobrazbo zavodov iz institucionalne v skupnostne oblike oskrbe.

3. CILJ: DOSTOPNOST

Opis cilja

Dostopnost je širok pojem, ki ne obsega le dostopa do grajenega okolja in odprave arhitektonskih ovir, temveč tudi dostop do informacij oz. komunikacij in s tem omogoča invalidu vključitev v širše družbeno okolje oz. v vse sfere človekovega življenja, kot so npr. izobraževanje, zaposlovanje, vključevanje v politično, športno in kulturno življenje ter dostopnost do zdravstvenih, socialnih in drugih storitev. Dostopnost daje invalidu možnost vključevanja v socialno, ekonomsko in politično življenje.

Vlada RS je leta 2005 sprejela Nacionalne usmeritve za izboljšanje dostopnosti grajenega okolja, informacij in komunikacij za invalide 'Dostopna Slovenija'. Njeni cilji imajo pravno podlago v številnih zakonih o urejanju prostora, gradnji objektov, dostopnosti stanovanj, dostopnosti delovnega okolja in opreme, letalskem in cestnem prometu, elektronskih komunikacijah itd. V letu 2002 je bil sprejet tudi Zakon o uporabi slovenskega znakovnega jezika, ki gluhim in naglušnim zagotavlja pravico do uporabe slovenskega znakovnega jezika. S tem pa jim omogoča uresničevanje pravice do obveščenosti, kar je vključuje dostopnost do informacij v njim prilagojenih tehnikah.

Uresničevanje tretjega cilja

Zakon o spodbujanju razvoja turizma (Uradni list RS, št. 13/18 ; ZSRT-1) omogoča oprostitev plačila turistične takse za osebe z invalidnostjo oz. telesno okvaro.

V letu 2021 sta bila med drugim sprejeta:

- Zakon o spremembah in dopolnitvah stanovanjskega zakona (Uradni list RS, št. 21/94 ; SZ-1E) posega v določila vrednosti stanovanja, kar ima za posledico nižji strošek najemnine za stanovanja, katerih najemnik ali uporabnik je invalid, ki je trajno vezan na uporabo invalidskega vozička, saj se uporabna stanovanjska površina pomnoži s količnikom 0,8.
- Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o avdiovizualnih medijskih storitvah (Uradni list RS, št. 204/21 ; ZAvMS-B), ki med določa tudi, da morajo načini zagotavljanja dostopnosti avdiovizualnih medijskih storitev med drugim vključevati znakovni jezik, podnaslavljanje za gluhe osebe in druge osebe z okvaro sluha, govornjene podnapise in zvočne opise.

V pooblaščenih muzejih (ustanoviteljice so občine) se v zadnjih letih izrazito uresničuje tendenca k zagotavljanju fizične dostopnosti muzejskih prostorov, zlasti v starejših objektih. Celovite ali obsežnejše prenove objektov vključujejo tudi dostop z dvigalom. V primerih, ko ni zagotovljenih sredstev ali pa konstrukcija objekta tega ne omogoča, se dostop zagotavlja s klančinami in drugimi tehnološkimi rešitvami, ki olajšujejo dostop. Za senzorno ovirane obiskovalce se razstavne prostore postopoma opremlja z indukcijskimi zankami ter ustreznimi talnimi označbami in drugo opremo razstav, ki omogoča lažjo dostopnost slepim in slabovidnim.

Prilagoditve prostorov in opreme v luči zagotavljanja višje ravni dostopnosti se izvajajo tudi v knjižnicah, saj potekajo številne aktivnosti za omogočanje enakih možnosti dostopa do knjižnic in njihovih storitev za vse prebivalce Slovenije. Osnovno vodilo knjižničarjev v času pandemije COVID-19 je bilo prebivalcem omogočiti, da v času izrednih razmer pridejo do knjige.

Kljub posodobitvam in izboljšavam na področju dostopnosti kulturnih ustanov, problem fizične dostopnosti do grajenega okolja še vedno ostaja odprt. Poročevalci so poročali tudi o digitalizaciji vsebin, ki se izvaja s ciljem omogočanja spletne dostopnosti.

Dostopnost v arhivih uresničujejo zlasti v okviru projekta vzpostavitve slovenskega javnega elektronskega arhiva e-ARH.si ESS 2016-2020, v okviru katerega se izvaja digitalizacija arhivskega gradiva, s čimer se zasleduje tudi cilj večje dostopnosti do dokumentarnega oziroma arhivskega gradiva.

V sklopu nacionalnega ciljno-raziskovalnega programa CRP 2019, je v letu 2021 potekal projekt »Mobilnost funkcionalno oviranih oseb v objektih pravosodnih organov. S projektom so bili raziskani že obstoječi podatki o dostopnosti objektov v javni rabi. Obstaja več podatkov in spletnih strani, a so si med seboj različni, brez določenih standardov in jih je zato nemogoče združiti v enotno bazo. Rezultat CRP 2019 je predlog preprostega popisa (razvoj metodologije), ki bi ga lahko izvedel vsak lastnik objekta in bi temeljil na nekaj standardnih vprašanjih, ki pa imajo podlago v veljavnih standardih. S standardnimi vprašanji bi poenotili preprost popis na nivoju države in tako bi lahko v prihodnje vzpostavili enotno bazo, s podatki vnesenimi v javno dostopne spletne pregledovalnike pa bi bilo funkcionalno oviranim osebam, omogočeno, da se predhodno seznanijo tako z zunanjo kot notranjo dostopnostjo na konkretnem objektu in glede na ugotovljene oviranosti morebiti zaprosijo za ustrezno asistenco oziroma pomoč.

V letu 2021 se je nadaljevalo izvajanje projekta Evropske kartice ugodnosti za invalide, čigar namen je je s celostnim pristopom in sistematičnimi aktivnostmi vplivati na povečanje socialne vključenosti ciljnih skupin invalidov preko večje dostopnosti in dosegljivosti proizvodov in storitev

Izvajanje projekta »Omogočanje multimodalne mobilnosti oseb z različnimi oviranostmi« se je nadaljevalo tudi v letu 2021 – 6. leto zapored. Projekt se je v zadnjih letih zelo razširil v svoji vsebini in je deležen zelo pozitivnega odziva s strani uporabnikov in lokalnih skupnosti. Povezljiv je s 43 občinami in vključuje čez 1 milijon prebivalcev Republike Slovenije. Projekt vključuje ranljive skupine (gibalno ovirane osebe, slepe in slabo vidne osebe, gluhe in naglušne, starejše osebe, varne poti (učenci)). V letu 2021 je bilo v uporabi 19 novih garnitur potniških vlakov. Vsi vlaki so nizkopodni in prilagojeni vožnjam tudi osebam z omejeno gibalno sposobnostjo.

V letu 2021 je potekal pilotni projekt z naslovom »Samodejno podnaslavljanje televizijskih programov«. Namenjen je bil preizkušanju tehnologije za samodejno podnaslavljanje, ki bi lahko omogočila invalidnim osebam spremljanje televizijskih oddaj tako javne kot tudi, kar je še bolj pomembno, komercialnih televizij na nacionalni ravni. Preizkus samodejnega podnaslavljanja je prinesel zadovoljive rezultate in smernice za nadaljnje delo. Iz opravljene raziskave je moč nedvoumno ugotoviti, da so obstoječi razpoznavalniki slovenskega govora že na dovolj visoki ravni, da bi lahko z njihovo uporabo avtomatsko podnaslavljali določene TV vsebine za gluhe in naglušne osebe.

Realizirane so bile aktivnosti investicijskega vzdrževanja in nakupa opreme za izboljšanje dostopnosti do informacij o muzejskih zbirkah (oprema za proces pospešene digitalizacije s ciljem omogočanja spletne dostopnosti do predmetov premične kulturne dediščine) in opreme za kvalitetnejšo osvetlitev razstavnih prostorov. Dejstvo je, da so se obiskovalci v času ukrepov za zaježitev Covid-19, navadili na obiskovanje muzejev preko spletnih strani, preko katerih si ogledujejo razstave in pridobivajo nove informacije. To pa hkrati tudi pomeni boljšo dostopnost do muzejskih vsebin, zbirk in predmetov, še zlasti zato, ker je vedno več spletnih strani muzejev pripravljenih tako, da so dostopne tudi senzorno oviranim osebam.

Izvajale so se posodobljene različice izposoje knjižnega gradiva, ki so bile sicer v prvi vrsti posledica preprečevanja širjenja okužb nalezljive bolezni covid-19, hkrati pa so prispevale tudi k večji dostopnosti knjižnega gradiva invalidom. Osnovno vodilo knjižničarjev v času pandemije Covid-19 je bilo prebivalcem omogočiti, da v času izrednih razmer pridejo do knjige.

V letu 2021 sta bila v sklopu projekta Zdrava mesta poudarjena vloga in pomen dostopnega okolja za boljše javno zdravje – ne le za ranljive skupine, ampak za celotno prebivalstvo. V ta namen so potekale aktivnosti povečevanja intenzitete osveščanja izvajalcev zdravstvenih storitev o dostopnosti in enaki kakovosti zdravstvenih storitev za ranljive skupine prebivalstva.

Po zakonu o izenačevanju možnosti invalidov morajo biti do leta 2025 vse javne stavbe tako arhitekturno kot komunikacijsko, dostopne vsem invalidom, kar obenem pomeni lažjo dostopnost tudi za starejše. V tem oziru so bili zastavljeni cilji, da se pripravi pregled in oceno dostopnosti nekaterih stavb. Dosedanje izkušnje kažejo, da so koristi vključevanja številne, ne le za invalide ampak za vse prebivalce. Poleg nižanja ravni socialne izključenosti vključevanje z dostopnejšim in prijaznejšim okoljem spodbuja tudi

bolj zdrav življenjski slog vseh prebivalcev. Ko inkluzija postaja del našega okolja in vrednot se izboljšuje javno zdravje!

V zvezi z upravljanjem s pandemijo Covid-19 in njenimi posledicami za invalide v Sloveniji so potekale aktivnosti opozarjanja na nujnost dostopnih informacij v različnih oblikah in formatih, ker je zaradi pravočasnega in pravilnega soočanja s COVID-19 potrebno zagotoviti informacije v različnih oblikah, formatih in razumljivih oblikah. Invalidi so v običajnih okoliščinah v veliki meri pridobivali informacije prek socialnih stikov, ki so bili omejeni.

4. CILJ: VZGOJA IN IZOBRAŽEVANJE

Opis cilja

V Republiki Sloveniji morajo biti v skladu s 56. členom Ustave Republike Slovenije (Uradni list RS, št. 33/91-I, 42/97 – UZS68, 66/00 – UZ80, 24/03 – UZ3a, 47, 68, 69/04 – UZ14, 69/04 – UZ43, 69/04 – UZ50, 68/06 – UZ121,140,143, 47/13 – UZ148, 47/13 – UZ90,97,99, 75/16 – UZ70a in 92/21 – UZ62a, v nadaljnjem besedilu: Ustava RS) vsem državljanom zagotovljene enake pravice in možnosti izobraževanja in usposabljanja. Izobrazba je pomembna za razvoj človeka in njegovo udeležbo v družbi, za vstop na trg delovne sile in za razvoj osebnih zmogljivosti. Zato morajo biti invalidom dane enake možnosti udeležbe v celotnem izobraževalnem sistemu v rednih in posebnih programih na vseh stopnjah – od predšolske vzgoje do visokošolskega izobraževanja.

Invalidi se med izobraževanjem srečujejo z različnimi ovirami: arhitektonskimi in informacijsko-tehničnimi, kot so težave z dostopnostjo do študijske literature za slepe in slabovidne, do tolmača za gluhe in indukcijske zanke za naglušne itn. Zato je nujno zagotavljanje ukrepov za odpravljanje tovrstnih ovir.

Izobraževalni sistem v Republiki Sloveniji temelji na usmerjanju otrok s posebnimi potrebami v zanje najprimernejše programe vzgoje in izobraževanja, s poudarkom na njihovem vključevanju v redne vzgojno-izobraževalne oblike. Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami na konceptualni in sistemski ravni skupaj z drugimi področnimi zakoni ureja vzgojo in izobraževanje otrok s posebnimi potrebami za celotno vertikalno od vrtcev, osnovne šole, splošnega srednjega, poklicnega in strokovnega izobraževanja (ki vključuje tudi višje strokovno izobraževanje). Tako na podlagi določila Zakona o osnovni šoli ureja možnost izobraževanja oseb z izrazitejšimi motnjami v duševnem razvoju do 26. leta. V ta namen je pripravljen novi Posebni program vzgoje in izobraževanja, ki omenjenemu prebivalstvu omogoča vključevanje v take izbirne vsebine, v katerih lahko razvijajo znanje, spretnosti in veščine za opravljanje nekaterih enostavnih praktičnih opravil.

API 2014–2021 skrbi za invalide glede na opredelitev otrok s posebnimi potrebami: otroci z motnjami v duševnem razvoju, slepi in slabovidni otroci, gluhi in naglušni otroci ter gibalno ovirani otroci.

Uresničevanje četrtega cilja

Izvedeni so bili ukrepi oziroma aktivnosti prilagajanja študijskega oziroma učnega okolja invalidom, tako v obliki prilagoditev izvajanja programov, kakor tudi z izboljšavami na področju fizične in digitalne dostopnosti, omogočanjem dodatnih storitev za študente invalide in različnih izobraževanj. Potekale so aktivnosti za sprejetje novih pravilnikov, s ciljem, da se nekatera vprašanja izobraževanja študentov invalidov rešijo tudi na sistemski ravni. Poročevalci so poročali tudi o številnih nacionalnih, mednarodnih in drugih projektih, ki so jih izvajali v letu 2021.

Odvijale so se aktivnosti sprejemanja novih oziroma dopoljenih pravnih aktov visokošolskih zavodov, ki urejajo tudi položaj invalidov, ki se vključujejo oziroma so vključeni v procese izobraževanja. Poročevalci v okviru visokošolskih zavodov navajajo tudi druge podpirne ukrepe za uspešno vključevanje študentov invalidov v izobraževalni proces. Poročajo tudi o aktivnostih v sklopu različnih nacionalnih, mednarodnih in drugih projektov ter povzemajo dogodke iz leta 2021.

Nekateri poročevalci visokošolskih zavodov poročajo, da nekateri študenti kljub manj prilagoditvam raje zaprosijo za status dolgotrajno bolnega študenta, kot za status študenta s posebnimi potrebami. Mnogi namreč zaradi bojazni pred stigmatizacijo, ki bi jo domnevno prinesel status študenta s posebnim statusom, za tak status ne zaprosijo. Poleg tega ugotavljajo, da se marsikateri študent za status ne odloči, ker ni dovolj informiran. Vendarle pa se v višjih letnikih zaradi enostavnejšega napredovanja v višji letnik mnogi študentje kljub navedenemu odločijo za to, da zaprosijo za status študenta s posebnimi potrebami.

Kljub izvajanju raznovrstnih aktivnosti so v nekaterih primerih še vedno prisotne težave v obliki primanjkljaja razumevanja in strpnosti pri sodelovanju s študenti s posebnimi potrebami. Poročevalci so opozorili tudi na problematiko izbirnega postopka kandidatov s posebnim statusom, in sicer, da bi se moral posebni status kandidatom upoštevati že v rednem izbirnem postopku in ne šele naknadno. Postopek razvrščanja kandidatov s posebnim statusom kljub opozorilom in pobudam zaenkrat ostaja nespremenjen. Poročali so tudi o težavah in omejitvah v zvezi s odobrenimi finančnimi sredstvi, ki je nižja od dejanskih potreb na področju prilagoditev in drugih oblik podpor študentom s posebnimi potrebami.

5. CILJ: DELO IN ZAPOSLOVANJE

Opis cilja

Tako kakor izobrazba sta tudi delo in zaposlitev za invalide ključnega socialno-ekonomskega pomena pri samostojnem življenju. Zaradi nižje izobrazbe imajo običajno manjše izhodiščne možnosti pri zagotavljanju zaposlitve, službo hitreje izgubijo in težko napredujejo. Omejitve pri delu zaradi zmanjšane ali omejene delovne zmožnosti dodatno postavljajo invalida v slabši položaj pri vključevanju na trg delovne sile. Zaradi omejitev potrebuje ustrezne prilagoditve delovnega mesta in delovnega okolja. Zato je treba zagotavljati ukrepe, ki bodo invalidom omogočali večjo zaposljivost z različnimi programi in usposabljanjem. Delodajalce je treba seznaniti z možnostjo prilagoditve delovnega okolja in delovnega mesta, invalide pa spodbujati k dejavnemu iskanju zaposlitve.

Upoštevati je treba Evropsko direktivo 2000/78/ES o splošnih okvirih enakega obravnavanja pri zaposlovanju in delu, ki prepoveduje diskriminacijo zaradi invalidnosti. Cilji te direktive so povečati zaposljivost invalidov glede na število delovno aktivnega prebivalstva, omogočiti, da pridobijo poklic glede na svoje zmožnosti in sposobnosti, zagotoviti delovno-življenjske razmere, ki bodo vplivale na zmanjšanje možnosti za nastanek invalidnosti, in delovno okolje, ki bo prilagojeno zmožnostim invalida za opravljanje njegovega dela.

Zaradi zagotavljanja prehoda mladih invalidov na trg dela je priprave za vstop na ta trg treba začeti že med šolanjem in jim ponuditi podporo pri prehodu vse dotlej, dokler se ne stabilizirajo na delovnem mestu. Sprejemanje ukrepov za učinkovit razvoj možnosti in priložnosti zaposlovanja mladih invalidov spodbuja tudi Evropska strategija o invalidnosti za obdobje 2010–2020 in Svetovni akcijski program za mladino.

Uresničevanje petega cilja

V okviru pokojninskega in invalidskega zavarovanja sta bili v letu 2021 s področja invalidskega zavarovanja uvedeni pravica do zagotovljene invalidske pokojnine, ponovno pa je bila uvedena tudi pravica do invalidnine. 8. 1. 2021 je začel veljati Zakon o izplačilu neizplačanega nadomestila za invalidnost (Uradni list RS, št. 202/21 ; ZINNI), ki zagotavlja izplačilo neizplačanega nadomestila za invalidnost invalidom po Zakon o družbenem varstvu duševno in telesno prizadetih oseb (Uradni list SRS, št. 41/83, Uradni list RS, št. 114/06 – ZUTPG, 122/07 – odl. US, 61/10 – ZSVarPre, 40/11 – ZSVarPre-A in 30/18 – ZSVI). V letu 2021 so bile sprejete tri novele Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (Uradni list RS, št. 51/21 ; ZPIZ).

V letu 2021 se je nadaljevalo izvajanje projekta Razvoj in izvajanje prehoda mladih s posebnimi potrebami na trg dela, katerega namen je celostnim pristopom in sistematičnimi projektnimi vsebinami vplivati na večjo socialno vključenost mladih s posebnimi potrebami ter prispevati k oblikovanju enotnega podpornega okolja kot vmesnika med šolo in trgom dela za opolnomočeni vstop ciljne skupine na trg dela. Nadaljevale so se tudi aktivnosti projekta Zgodnja poklicna in zaposlitvena rehabilitacija v procesu vračanja na delo 2020-2022. Strokovne aktivnosti so usmerjene k reševanju zaposlitvene problematike tistih oseb, ki zaradi posledic bolezni ali poškodbe ne morejo več opravljati svojega dosedanjega dela na enak način, kot so ga pred nastankom invalidnosti. Na podlagi pridobljenih rezultatov pilotne izvedbe novega modela poklicne rehabilitacije bo projekt prispeval k pripravi novega systemskega modela poklicne rehabilitacije in njegovi implementaciji. Tako bodo projektni rezultati pripomogli k preprečevanju predčasnega izhoda iz trga dela, predvsem oseb, ki so dolgotrajno odsotne zaradi posledic bolezni oziroma invalidnosti.

Zmanjševanje števila brezposelnih invalidov v evidenci brezposelnih oseb se je nadaljevalo tudi v letu 2021. Konec decembra 2021 je bilo v evidenci registrirano brezposelnih oseb prijavljenih 13,1 % manj invalidov kot konec decembra 2020. V letu 2021 se je iz evidence brezposelnih oseb zaradi zaposlitve odjavilo 6,2 % več invalidov v primerjavi z letom 2020. Ključni element, ki omejuje zaposljivost invalidov, so njihova znanja in veščine oziroma neugodna izobrazbena struktura. To pomeni, da je zato izbor del precej zožen na opravljanje preprostih, nezahtevnih del. Za brezposelne invalide je značilna nizka stopnja izobrazbe; Posledica tega je tudi manjša možnost izbire primerne službe in zaposlovanje na tistih delovnih mestih, ki so manj zahtevna. Država spodbuja zaposlovanje brezposelnih invalidnih oseb tudi z ukrepi aktivne politike zaposlovanja, prav tako pa tudi z aktivnostmi na področjih storitev zaposlitvene rehabilitacije, zagotavljanja podpore mladim invalidom pri prehodu iz izobraževanja v zaposlitev, stimulatvinih denarnih prejemkov za vse vključene invalide ne glede na status.

Podeljene so bile nagrade oziroma priznanja za dobre prakse na področju zaposlovanja invalidov. Na temo zaposlovanja invalidov oziroma v zvezi s povezanimi tematikami so bili organizirani različni dogodki, kot so seminarji, konference, kongresi ipd, ki so se odvijali preko spleta ali v živo.

Zdravstvena kriza je v letu 2021 že drugo leto zapored oteževalo uvedbo postopkov za priznanje pravic iz invalidskega zavarovanja in posledično izvajanje poklicne rehabilitacije. V letu 2021 je bilo sklenjenih 15,3 odstotka manj pogodb o poklicni rehabilitaciji kot v letu 2020.

6. CILJ: FINANČNO-SOCIALNA VARNOST

Opis cilja

Invalidi so izpostavljeni večjemu tveganju revščine kakor drugi ljudje, še posebno se to izraža v zadnjih letih globalne finančno-gospodarske in javno dolžniške krize na evrskem območju. Zato je treba sprejemati ustrezne ukrepe za socialno varnost, da bi zagotovili ustrezno življenjsko raven invalidov. Pri tem je treba upoštevati, da se invalidi in njihove družine ali bližnji pogosto srečujejo z višjimi stroški, ki nastanejo zaradi invalidnosti, kakor drugi ljudje.

Državne podpore, tj. storitve in denarne prejemke za invalide, bi bilo torej treba ustrezno poenotiti ali uskladiti z vrsto in stopnjo invalidnosti. Programi socialne varnosti naj vključujejo spodbude k opiranju na lastne moči in sposobnosti. Zagotavljajo naj tudi razvoj in financiranje poklicnega usposabljanja in zaposlovanja.

Uresničevanje šestega cilja

V letu 2021 je so se spremenili oziroma stopili v veljavo: - Zakon o spremembi Zakona o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov (Uradni list RS, št. 18/21; ZZRZI-E), stran 1225.– prejemki iz naslova zaposlitvene rehabilitacije; Zakon o dodatnih ukrepih za preprečevanje širjenja, omilitve, obvladovanje, okrevanje in odpravo posledic COVID-19 (Uradni list RS, št. 206/21 in 52/22 – odl. US ;

ZDUPŠOP) – sprememba Zakona o socialnem vključevanju invalidov (Uradni list RS, št. 30/18, 196/21 – ZDOsk in 206/21 – ZDUPŠOP; ZSVI), III. poglavje kjer se navede, da se ZSVI začne uporabljati 30.6.2022; Zakon o dolgotrajni oskrbi (Uradni list RS, št. 196/21; ZDOsk), ki je bil sprejet 9. decembra 2021 in se je začel uporabljati 18. januarja 2022 – poseg v ZSVI glede dodatka za pomoč in postrežbo, ki se bo sedaj urejala v ZDOsk. Prav tako se z začetkom uporabe tega zakon omogoča oprostitev plačila davka na dodano vrednost tudi od storitev dolgotrajne oskrbe, in dobav blaga, ki je z njimi neposredno povezana; sprememba Tarife za tolmače slovenskega znakovnega jezika s katero se je dvignila cena storitve tolmačev, ki se bo sedaj usklajevala z vsakokratno spremembo minimalne plače. Zvišala se je kilometrina; Zakon o interventnih ukrepih za pomoč pri omilitvi posledic drugega vala epidemije COVID-19 (Uradni list RS, št. 203/20, 15/21 – ZDUOP, 82/21 – ZNB-C, 112/21 – ZNUPZ in 206/21 – ZDUPŠOP ; ZIUPOP DVE), je določil višji dodatek za nego otroka – 94. člen (višji dodatek za nego otroka); Zakona o spremembi Zakona o starševskem varstvu in družinskih prejemkih (Uradni list RS, št. 92/21 ; ZSDP-1E) , je povišal višino delnega plačila za izgubljeni dohodek – Sprememba 83. člena ZSDP-1. Izvajale so se aktivnosti izpostavljanja nujnosti sistemske podpore ekonomskemu položaju invalidov.

7. CILJ: ZDRAVJE IN ZDRAVSTVENO VARSTVO

Opis cilja

Dostop do ustrezne zdravstvene oskrbe in zagotavljanje zdravja morata biti ena od neodtujljivih človekovih pravic. Zdravstveno varstvo je tako kakor socialno varstvo kazalec stanja ali statusa razvoja družbe. Zdravje in zdravstveno varstvo sta temeljni človekovi pravici. Zato je treba s praviimi ukrepi zagotoviti zdravstveno varstvo vsem, ne glede na zdravstveno, socialno in ekonomsko stanje ali zmožnosti posameznika. Obenem je temeljna dolžnost vsakega posameznika varovanje zdravja in zdravega življenja. Tudi invalidi lahko s primernimi programi vzdržujejo in ustrezno obnovijo svoje zdravstveno stanje.

Invalidom se tako kakor neinvalidom z Zakonom o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju zagotavljata skrb za zdravje in zdravstveno varstvo.

Uresničevanje sedmega cilja

Sprejeta je bila Odredba o določitvi vrst in stopenj telesnih okvar (Uradni list RS, št. 163/21), ki vsebuje tudi nov seznam telesnih okvar. Odredba opredeljuje vrste in stopnje telesnih okvar, ki pomenijo izgubo, bistveno poškodovanost ali znatno onesposobljenost posameznih organov ali delov telesa najmanj za 30 odstotkov. Seznam telesnih okvar je podlaga za odločanje v postopku glede pravice do invalidnine. V sprejeti seznam, ki nadomešča do sedaj uporabljeni Samoupravni sporazum o seznamu telesnih okvar . (Uradni list SFRJ št. 38/83 in 66/89), ki je bil zadnjič dopolnjen in spremenjen 1989, so vključene dopolnitve in nova medicinska spoznanja.

Izveden je bil javni razpis za sofinanciranje programov za obvladovanje demence v letih 2021- 2023 za sofinanciranje programov nevladnih organizacij, ki so usklajeni s strateškimi dokumenti Svetovne zdravstvene organizacije in usmeritvami MZ na področju obvladovanja demence. Glavna cilja razpisa sta: širitev in nadgradnja programov za obvladovanje demence, ki dopolnjujejo storitve javnih služb ter blaženje in preprečevanje neželenih posledic epidemije COVID-19 za osebe z demenco in njihove svojce.

Poročevalci so poročali tudi o izvajanju aktivnosti na področjih izdajanja oziroma sodelovanja pri izdajanju publikacij, spodbujanja sodelovanja med različnimi deležniki,

Z namenom izboljšanja zdravja prebivalcev Slovenije je vsem odraslim na voljo program Skupaj za zdravje, ki nudi strokovno podporo pri skrbi za bolj zdrav življenjski slog in kakovostnejše življenje.

Osnovni napotki in priporočila za delo z ranljivimi skupinami v času epidemije virusne bolezni COVID-19 so se sproti dopolnjevali in prilagajali novim spoznanjem in situacijam.

V Sloveniji že kar nekaj časa potekajo razprave, kako urediti in racionalizirati medicinsko izvedenstvo na socialnem področju. Po poročanju poročevalcev bi večino prihodnjih izzivov na področju medicinskega izvedenstva lahko reševali v okviru Enotnega izvedenskega organa (EIO). Ideja je stara že več kot deset let in je bila večkrat predstavljena vsem deležnikom v procesih socialne varnosti, toda iz različnih razlogov ustanovitve EIO ni prišlo. Vzpostavitev EIO, v katerem bi združili izvedenske organe s področja medicine treh zavodov, ki se ukvarjajo s primerljivo tematiko ZZZS, ZPIZ in ZRSZ, bi pomembno prispevala k racionalizaciji postopkov v okviru socialnih zavarovanj tako iz časovnega kot tudi s stroškovnega vidika. Po mnenju poročevalcev bi bil nov sistem tudi prijaznejši do zavarovancev in strokovno bistveno bolj poenoten.

Na področju pripomočkov in prilagoditev prostorov sta bila podana 2 predloga dopolnitve seznama tehničnih pripomočkov, in sicer:

(1) da bi se zavarovanim osebam v breme obveznega zdravstvenega zavarovanja odobrili nekateri tehnični in drugi pripomočki, ki sicer niso pravica iz obveznega zdravstvenega zavarovanja oziroma, da bi se stropno dvigalo in stopnišni vzpenjalnik uvrstila kot pravico na seznam tehničnih pripomočkov po 17 členu Zakon o izenačevanju možnosti invalidov (Uradni list RS, št. 94/10, 50/14 in 32/17) (ZIMI) in po Pravilnik o tehničnih pripomočkih in prilagoditvi vozila (Uradni list RS, št. 71/14, 37/17, 57/18 in 58/22). Predlog je torej, da se prouči možnost, da bi se na podlagi ZIMI v breme javnih sredstev, podobno kot to velja za prilagoditev osebnega avtomobila, omogočila tudi prilagoditev bivalnega okolja.

(2) da se preuči, ali naj se tudi nekatere druge tehnične (toaletne) pripomočke (vsaj toaletno-tuširni voziček, toaletna postelja, toaletni sedež), uvrsti kot pravico po ZIMI oziroma Pravilniku o tehničnih pripomočkih in prilagoditvi vozila, saj gre za pripomočke, ki so v pomoč pri zdravstveni negi zavarovanih oseb z najtežjimi oblikami invalidnosti. Medicinski pripomočki za osebno higieno, ki so trenutna pravica iz obveznega zdravstvenega zavarovanja (dvigalo za kopalnico, nastavek ta toaletno školjko, toaletni stol, sedež za kopalno kad in sedel za tuš kabino) glede na zdravstveno dokumentacijo zdravnikov specialistov v določenih primerih po poročanju poročevalcev namreč ne morejo dovolj varno zagotoviti varne obravnave specifičnih zahtev zavarovanih oseb.

Sicer se je o navedenih pripomočkih že odločalo v postopkih odločanja o izjemnih odobritvah in v določenih primerih pripomočke tudi izjemoma odobrilo, vendar pa je primerov s težavami zagotavljanja ustrezne oskrbe s strani družinskih članov ali drugih oseb, vedno več, zato tudi ni mogoče govoriti o izjemah.

Covid situacija, s katero smo se srečevali celo leto 2021, je še bolj razgalila potrebo po skupni skrbi za zdravje prebivalstva in skupni skrbi za ranljive skupine prebivalstva. Z vidika invalidov je Covid-19 največjo škodo naredil na področju dostopnosti zdravstvenih storitev in pri socialni izključenosti. Dostopnost zdravstvenih storitev se je z uvedbo e-naročanja in obravnav na daljavo prevesila v večjo nedostopnost za vse tiste, ki niso računalniško pismeni. Žal med invalidi le-ti prevladujejo. Podobna težava je z socialno izključenostjo. Mlajši invalidi pospešeno nadomeščajo medosebne stike s stiki na daljavo preko IT tehnologij, starejši pa so tega manj vešč. Obenem pretirana uporaba IT tehnologij med mlajšimi vodi v povečano stopnjo duševnih stisk in težav. Covid je spremenil družbo, proces je nepovraten, zato potrebujemo nove načine zdravstvenega opolnomočenja invalidov in osebja, ki se z njimi udelejuje. V zvezi z epidemijo COVID-19 so bile izpostavljene tudi druge težave, povezane s populacijo invalidov, kot so: nujnost zagotovitve in uporabe primerne zaščitne opreme, ki je za invalide še naprej ostala težko dostopna; problem dostopnosti točk za testiranje na COVID-19; problem oskrbe invalidov v primeru okužbe z COVID-19; vprašanje dostopa do zdravstvenih storitev in ustanov ter tudi; problem duševnega zdravlja in stisk.

8. CILJ: KULTURNO UDEJSTVOVANJE

Opis cilja

Kultura je nedvoumno ena najpomembnejših značilnosti človeka, je njegov svet, v njej se človek razvija in z njo se tudi razlikuje od drugih bitij. Kultura je ogledalo naših vrednot in našega sveta. Zato je treba z ustrežno kulturno politiko omogočiti vsem ljudem enake možnosti dostopanja do kulture in njenega sooblikovanja.

Dosedanji projekti so temeljili na Zakonu o varstvu kulturne dediščine (Uradni list RS, št. 16/08, 123/08, 8/11 – ORZVKD39, 90/12, 111/13, 32/16 in 21/18 – ZNOrg ; ZVKD-1), Zakonu o knjižničarstvu (Uradni list RS, št. 87/01, 96/02 – ZUJIK in 92/15 ; ZKnj-1), Zakonu o uresničevanju javnega interesa za kulturo (Uradni list RS, št. 77/07 – uradno prečiščeno besedilo, 56/08, 4/10, 20/11, 111/13, 68/16, 61/17, 21/18 – ZNOrg in 3/22 – ZDeb ; ZUJIK) in Zakonu o medijih (Uradni list RS, št. 110/06 – uradno prečiščeno besedilo, 36/08 – ZPOmK-1, 77/10 – ZSFCJA, 90/10 – odl. US, 87/11 – ZAvMS, 47/12, 47/15 – ZZSDT, 22/16, 39/16, 45/19 – odl. US, 67/19 – odl. US in 82/21 ; Zmed). S sofinanciranjem projektov in razvojem tehnične infrastrukture država prispeva k večji komunikacijski dostopnosti in večji raznovrstnosti programov, namenjenih invalidom.

Uresničevanje osmega cilja

Državni zbor je potrdil Resolucija o nacionalnem programu za jezikovno politiko 2021–2025 (Uradni list RS, št. 94/21), v kateri imata svoji poglavji dve pomembni področji: slovenski znakovni jezik in prilagojeni načini sporazumevanja.

V letu 2021 zaradi trajanja specifičnih razmer in ukrepov za zajezitev epidemije Covid-19 ni bilo posebnih možnosti za spodbujanje nastajanja društev in podobnih združenj na kulturnem področju ter spodbujanje združevanja invalidov umetnikov.

Knjižnice v sodelovanju z različnimi društvi, zavodi in ustanovami načrtujejo in izvajajo vsebine za vključevanje uporabnikov s posebnimi potrebami v uporabo knjižnice in knjižničnih storitev. Z razvijanjem in organiziranjem različnih storitev knjižnice omogočajo dostop do ponudbe različnih knjižničnih gradiv na spletu ter izvajajo nakupe gradiva v invalidom prilagojenih tehnikah.

Na podlagi Javnega razpisa za (so)financiranje projektov, namenjenih predstavljanju, uveljavljanju in razvoju slovenskega jezika ter njegovi promociji v letih 2020 in 2021 sta bila sofinancirana dva projekta, med drugim namenjena tudi govorkam in govorcem s posebnimi potrebami – gluhim, slepim, gluhoslepim, osebam z motnjami branja ter osebam z motnjo v duševnem razvoju: (1) »Če nisi preveden, ne obstajaš – pomen specializiranih jezikovnih uporabnikov za bralno pismenost v Sloveniji«; (2) »Jezik pride naproti«. V okviru Javnega razpisa za izbor kulturnih projektov na področju ljubiteljskih kulturnih dejavnosti, je bilo v letu 2021 sofinanciral skupno 16 kulturnih projektov invalidov in upokojuencev.

Nadaljevale so se aktivnosti v okviru projekta Evropske kartice ugodnosti za invalide, ki je namenjen medsebojnemu izenačevanju ugodnosti državljanov članic, tudi na področju kulture.

9. CILJ: ŠPORT IN PROSTOČASNE DEJAVNOSTI

Opis cilja

Osnovni namen športnih in prostočasnih dejavnosti je: kar najbolj dvigniti psihosomatski status, preventiva, ohranjanje in izboljšanje zdravstvenega stanja, učinkovit počitek in okrevanje, vsebinsko in kulturno bogato izkoriščanje prostega časa. Športne in prostočasne dejavnosti so poleg dobrega učinka na zdravje tudi pomemben dejavnik pri zaviranju in preprečevanju nadaljnjih bolezni.

Zagotavljati je treba uresničevanje ukrepov, ki bodo invalidom pri športu in prostočasnih dejavnostih dajali enake možnosti in izboljšanje kakovosti življenja. Zato jim je treba omogočiti tudi dostop do krajev, v katerih potekajo športne in prostočasne dejavnosti. Šport in prosti čas morata postati sestavni del

rehabilitacije invalida, ne glede na vrsto in stopnjo njegove invalidnosti, starost ali raven telesne zmogljivosti, saj je rekreacijo treba prilagajati njegovim posebnim potrebam.

Uresničevanje devetega cilja

Statusno izenačevanje športnikov invalidov z drugimi športniki se je v letu 2021 odražalo na naslednjih področjih: kategorizacija športnikov pri OKS-ZŠZ; zaposlovanje v državni upravi; štipendije; Finančne nagrade iz LPŠ za dosežke na Paralimpijskih igrah; zaposlitev dveh trenerjev v projektu Razvoj kadrov v športu (ESS sredstva); usposabljanje kadra za strokovno delo na področju športa invalidov.

10. CILJ: VERSKO IN DUHOVNO ŽIVLJENJE

Opis cilja

Verska svoboda posameznika je kot svoboda vesti urejena v 41. členu Ustave RS ter zagotavlja pravico vsakega posameznika do svobodnega izpovedovanja vere in drugih opredelitev v zasebnem in javnem življenju. Invalidi pa se navkljub svobodi izražanja, ki je ustavno opredeljena, zaradi številnih ovir s težavo udeležujejo verskega in duhovnega življenja ter vključujejo vanj.

Zato so potrebni ukrepi, ki jim bodo omogočali enakopravno udeležbo v verskem in duhovnem življenju. Pri tem je treba zagotavljati, da se lahko vključujejo v verske in duhovne skupnosti v svojih lokalnih skupnostih ali širšem okolju.

Uresničevanje desetega cilja

Zakon o verski svobodi določa, da imajo osebe v bolnišnicah ali socialnovarstvenih zavodih, ki opravljajo institucionalno varstvo pravico do redne individualne in kolektivne verske duhovne oskrbe. Vsakemu oskrbovancu je treba v mejah možnosti omogočiti sodelovanje pri verskih obredih, ki so organizirani v bolnišnici oziroma zavodu, ki opravlja institucionalno varstvo, in mu omogočiti prejemanje knjig z versko vsebino in napotkov. Bolnišnice oziroma zavodi, ki opravljajo institucionalno varstvo, zagotavljajo prostorske in tehnične pogoje za versko duhovno oskrbo.

11. CILJ: SAMOORGANIZIRANJE INVALIDOV

Opis cilja

Invalidi se samoorganizirajo v invalidskih organizacijah in drugih oblikah. V invalidske organizacije se prostovoljno združujejo interesno povezani invalidi in njihovi zakoniti zastopniki, da ugotavljajo, zagovarjajo in zadovoljujejo posebne potrebe invalidov ter zastopajo njihove interese. Cilji delovanja invalidskih organizacij za doseganje kakovosti življenja invalidov so:

- uveljavljanje človekovih pravic invalidov,
- opozarjanje na načelo nediskriminacije invalidov,
- spodbujanje vključenosti invalidov v družbeno življenje,
- prispevanje k ozaveščanju javnosti,
- sodelovanje pri preprečevanju in odpravljanju ovir itd.

Pri zastopanju interesov posameznih in skupnih vsebin invalidov je treba invalidskim organizacijam, v skladu z Zakonom o invalidskih organizacijah, zagotavljati krepitev stalne svetovalne in predstavniške vloge na državni, regionalni in lokalni ravni. Zakon opredeljuje tudi vlogo nacionalnega sveta invalidskih organizacij.

S sistemskimi zakonskimi in podzakonskimi ukrepi je treba za delovanje invalidskih organizacij zagotavljati trajna, zadostna in neodvisna sredstva za izvajanje posebnih socialnih programov in njihove razvojne naložbe.

Uresničevanje enajstega cilja

Potekale so aktivnosti opozarjanja na nujnost doslednega spoštovanja obveznosti o temeljitem posvetovanju s predstavniki invalidov v vseh procesih odločanja o zadevah, ki se tičejo invalidov, na pomanjkanje sredstev za samoorganiziranje invalidov skozi invalidske organizacije in njihove posebne socialne programe ter povezanega nižanja sredstev FIHO – Fundacije za financiranje invalidskih in humanitarnih organizacij v Republiki Sloveniji v povezavi z negativnimi učinki davka na dobitke pri klasičnih igrah na srečo ter da mora država zagotoviti posebna sredstva za samo-zagovorništvo invalidov preko njihovih organizacij ter financiranje nalog, ki jih izvajajo le-te v skladu s Konvencijo o pravicah invalidov.

12. CILJ: NASILJE IN DISKRIMINACIJA

Opis cilja

Poleg fizičnega, spolnega, psihičnega ali ekonomskega nasilja in zanemarjanja ali zlorabe, čemur so invalidi večkrat izpostavljeni, se kot nasilje šteje tudi vsako diskriminacijsko razlikovanje zaradi invalidnosti ter izključevanje ali omejevanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin na vseh področjih življenja. Invalidi so ravno zaradi svojih posebnih ovir, ki so posledica gibalnih, senzornih ali komunikacijskih okvar in motenj v duševnem razvoju, zelo ranljiva skupina, ki je bolj kakor druge izpostavljena vsem oblikam nasilja in diskriminacije. Nasilje se lahko dogaja v družini in v institucijah.

Pomoč države, lokalnih skupnosti in socialnih mrež nevladnega sektorja je zato nujno potrebna. Varstvo osebne nedotakljivosti mora biti invalidom zagotovljeno tudi pri prisilni hospitalizaciji in neprostoovoljnem zdravljenju. Posebno pozornost pri uresničevanju tega cilja je treba usmeriti na ženske, starejše in otroke, saj so ti še posebno izpostavljeni nasilju in diskriminaciji v družbi.

Uresničevanje dvanaajstega cilja

V postopku priprave so spremembe Zakona o varstvu osebnih podatkov (Uradni list RS, št. 94/07 – uradno prečiščeno besedilo in 177/20 ; ZVOP-1). Predlog spremembe ima v 2. členu prenovljeno določbo glede diskriminacije na področju varstva osebnih podatkov, ki vključuje tudi osebno okoliščino invalidnosti.

Potekale so aktivnosti priprave Resolucije o nacionalnem programu za enake možnosti žensk in moških do 2030 in evropske Strategiji o pravicah invalidov za obdobje 2021-2030,

Pravno varstvo je urejeno v krovnem Zakonu o varstvu pred diskriminacijo (Uradni list RS, št. 33/16 in 21/18 – ZNORG ; ZVarD), prav tako je odgovornost pravnih oseb za nepremoženjsko in premoženjsko škodo opredeljena v Obligacijskem zakoniku in v Zakonu o upravnem sporu (Uradni list RS, št. 105/06, 107/09 – odl. US, 62/10, 98/11 – odl. US, 109/12 in 10/17 – ZPP-E ; ZUS-1).

Poročevalci na področju prestajanja kazni zapora poročajo, da vsako leto namenjajo veliko pozornosti prepoznavanju in preprečevanju nasilja nad invalidi ter vsemi ostalimi zaporniki z ustreznimi ukrepi. Tudi v letu 2021 so v zvezi s tem področjem potekala različna izobraževanja in aktivnosti pridobivanja oziroma nadgrajevanja strokovnega znanja, prav tako pa so bile vsebine s področja prepoznavanja in preprečevanja nasilja nad invalidi ter vsemi ostalimi zaporniki tudi redna tematika izobraževanj

strokovnih delavcev v zavodih za prestajanje kazni zapora kot tudi delavcev iz sistema, ki prihajajo v stik z zaprtimi osebami. Kontinuirano potekajo tudi različni programi obravnave povzročiteljev nasilja.

Preko avdio-vizualne je bila organizirana evropska mednarodna konferenca o nasilju v domačem okolju in dva strokovna dogodka ob mednarodnem dnevu boja proti nasilju nad ženskami.

Policija statističnih podatkov o postopkih z invalidi ne beleži. Tovrstno zbiranje podatkov bi namreč pomenilo delovanje v neskladju z določili Zakona o varstvu osebnih podatkov (Uradni list RS, št. 94/07 – uradno prečiščeno besedilo in 177/20 ; ZVOP-1).

13. CILJ: STARANJE Z INVALIDNOSTJO

Opis cilja

Nekateri z invalidnostjo živijo vse svoje življenje, druge prizadene šele proti koncu življenja, oboji pa imajo skupno starost in invalidnost ter mnogokrat neenakopravne življenjske, delovne in druge pogoje. Staranje prebivalstva se tudi v Republiki Sloveniji občutno povečuje in zato, tako kot v drugih državah Evrope, zaseda pomembno mesto v državni politiki pri zagotavljanju ustreznih možnosti za starajoče se prebivalstvo.

Zato je treba sprejemati ustrezne in učinkovite ukrepe, s katerimi bi država omogočila starejšim in starajočim se invalidom doseganje in ohranjanje največje mogoče samostojnosti ter polno vključenost in sodelovanje na vseh področjih življenja. Treba je krepiti medsebojno pomoč in medgeneracijsko sodelovanje. Organizirati, krepiti in širiti moramo storitve v zvezi z zdravjem, zaposlovanjem, izobraževanjem in socialnim varstvom, vključno s celovito rehabilitacijsko storitvijo in storitvami socialnih služb.

S tem pa je povezano zagotavljanje in uresničevanje ukrepov, ki bodo vzpostavili ustrezno institucionalno varstvo ali pomoč na domu, spodbujali samopomoč in podporo družine ter ne nazadnje zagotovili usposabljanje strokovnim delavcem. Pri tem pa morajo usklajeno delovati država, stroka in nevladne organizacije.

Uresničevanje trinajstega cilja

Slovenija v mednarodnih forumih spodbuja in podpira obravnavo varstva in uveljavljanja človekovih pravic in dostojanstva starejših, vključno z bojem proti stereotipom in predsodkom. Na 48. zasedanju Sveta OZN za človekove pravice, septembra 2021, je Slovenija skupaj z Argentino in Brazilijo uspešno pogajala soglasno sprejeto resolucijo na temo starejših, ki je osredotočena na vprašanje starizma in diskriminacije na podlagi starosti.

V okviru delovne skupine za aktivno in zdravo staranje (AHA.si) je bila pripravljena publikacija o neenakostih v zdravju v Sloveniji.

Omogočeno je združevanje starejših, tudi invalidov. Izvaja se zagovorništvo, potekajo aktivnosti v smeri dajanja pripomb ter zahtev za izboljšanje gmotnega položaja starejših, tudi invalidov. Izvedeni sta bili valorizacija dodatka za pomoč in postrežbo ter valorizacija invalidnine za telesno okvaro, h katerima so bili odločevalci pozvani 9 let zapored.

Prostovoljci nekajkrat letno obišejo starejše na domovih in jim po potrebi nudijo ali organizirajo pomoč, spodbuja se tudi medgeneracijsko sodelovanje. Uspešno se izvaja program Starejši za starejše, katerega osnovni namen je prepoznati in se odzvati na potrebe starejših, tudi invalidov, po pomoči.